

Review

Positive parenting group training for strengthen the mothers' self - effectiveness

Sama Jadidi¹, Esmat Danesh^{*2}, Marziyeh Gholamitooranposhti³

1. M. A. in Clinical Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.

2. Professor, Department of psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran

3. Department of psychology, Shahrabak Branch, Islamic Azad University, Shahrabak, Iran

*. Corresponding Author: Email: Esmat_danesh@yahoo.com

(Received 7 January 2019; Accepted 19 April 2019)

Abstract

With the birth of the children, the family foundation will require major changes, parents, especially mothers, have to take effective steps toward effective parenting and parents to improve self-efficacy, are best implemented the child's educational strategies, and on the path to development with their children. Accordingly, the present study aims to investigate method Group training Positive Parenting In children to strengthen mother's Self Effectiveness.

The present review study was conducted through a search in data base in the Google Scholar, Scopus, Iran index, ISI, Pubmed, Elsevier, Proquest databases in the years 2000-2018.

Finding articles using group education, parenting, mother's self-efficacy, positive parenting was done. The result of the original search was 145 articles. After screening the titles of abstracts, 48 articles were selected and finally 37 articles had the criteria for inclusion in the study.

The results of the findings indicated that mothers -The closest person to the child- need to receive education and promotion of knowledge, knowledge and skills in the direction of childbirth.

Therefore, by using effective educational methods, especially group training, a positive parenting approach can be promoted in families.

Keywords: Group Education, Parenting, Self-Efficacy, Positive Parenting.

Clin Exc 2019; 8(18-28) (Persian).

آموزش گروهی فرزند پروری مثبت جهت تقویت خوداثربخشی مادران

سما جدیدی^۱، عصمت دانش^{۲*}، مرضیه غلامی تورانپشتی^۳

چکیده

با به دنیا آمدن کودکان بنیان خانواده نیازمند تغییرات اساسی خواهد شد والدین خصوصاً مادران بایستی در راستای به کارگیری نحوه فرزند پروری مؤثر گام بردارند تا با تقویت خوداثربخشی راهکارهای تربیتی کودک را به بهترین شکل عملی نمایند و در مسیر رشد و تکامل پا به پای کودکان قدم بردارند. بر این اساس مطالعه حاضر با هدف بررسی روش آموزش گروهی فرزند پروری به عنوان مسیری در راستای خود اثربخشی مادران صورت گرفته است. مطالعه مروری حاضر، از طریق جستجو در مجلات، بررسی در پایگاه اطلاعاتی Google Scholar، Scopus، Iran index، Proquest، Elsevier، Pubmed، ISI در محدوده سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۲۰ استفاده شد. جستجوی مقالات با استفاده از کلیدواژه‌های آموزشی گروهی، فرزند پروری، خود اثربخشی مادر، فرزند پروری مثبت صورت گرفته است. حاصل جستجو اولیه ۱۴۵ مقاله بوده است که پس از غربالگری عناوین چکیده‌ها، ۴۸ مقاله انتخاب و در نهایت ۳۷ مقاله واجد معیارها ورود به مطالعه داشته‌اند. نتایج یافته‌ها نشان داد که مادران به عنوان نزدیک‌ترین فرد به کودک نیازمند دریافت آموزش و ارتقای دانش، آگاهی و مهارت در راستای نحوه فرزند پروری می‌باشند. بنابراین با به کارگیری روش‌های مؤثر آموزشی خصوصاً آموزش گروهی می‌توان رویکرد فرزند پروری مثبت را در خانواده‌ها ارتقا داد.

واژه‌های کلیدی: آموزش گروهی، فرزندپروری، خود اثربخشی، فرزندپروری مثبت.

مقدمه

والدین با فرزندان است و عامل مهمی برای تحول و یادگیری کودکان به حساب می‌آید (۳-۲) با وجود انواع سبک‌های فرزندپروری نقطه مشترک همگی آن‌ها هدف تربیتی می‌باشد که یکسان می‌باشد. به کارگیری فرزندپروری برای کودکان اهمیت بسزایی دارد؛ زیرا یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین دوران زندگی فرد، دوران کودکی است زیرا شخصیت فرد در همین دوران شکل می‌گیرد (۴) و منشأ بسیاری از اختلالات شخصیتی و مشکلات روحی - روانی در پرورش اولیه کودکان در خانواده است (۵).

رویکردهای عصر حاضر بنیان خانواده را به شدت تحت تأثیر قرار داده است و سبک‌های مدیریتی خانواده در موقعیت‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و سیاسی به همراه رشد سریع علم و فناوری به شدت دچار تغییر شده است. به طوری که هر خانواده‌ای شیوه‌ی خاصی را در تربیت فردی و اجتماعی فرزندان خود به کار می‌برد. این شیوه که شیوه فرزندپروری نامیده می‌شود متأثر از عوامل مختلف همانند؛ عوامل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی اقتصادی و غیره می‌باشد (۱)، سبک فرزندپروری بیانگر روابط عاطفی و نحوه ارتباط کلی

۱. کارشناسی ارشد، روان‌شناسی بالینی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۲. استاد گروه روان‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

۳. هیئت علمی گروه روان‌شناسی، واحد شهر بابک، دانشگاه آزاد اسلامی، شهر بابک، ایران.

* نویسنده مسئول: کرج، انتهای رجایی شهر، تقاطع بلوار مودن و استقلال، مجتمع دانشگاهی امیرالمؤمنین (ع)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۷ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۸/۱/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱/۳۰

سازگاری اجتماعی خواهد شد (۱۱)، ضمن اینکه کارگروهی دارای جاذبه بیشتری است و نوعی بازخورد مثبت به اعضا گروه داده، انگیزه شرکت در گروه را افزایش می‌دهد. اعضا تعهد بیشتری نسبت به انجام وظایف گروهی احساس می‌کنند و انجام با وظایف محول، اعتماد به نفس خود را بازمی‌یابند (۱۲). بنابراین آموزش گروهی به مادران به علت جاذبه فراگیر و مورد دلخواه، بالا بردن اعتماد به نفس، فراگیری ماندگار در انجام وظایف و بستر سازی آموزشی مناسب می‌باشد خصوصاً زمانی که آموزش گروهی در راستای افزایش خود اثربخشی در فرآیند تعلیم و تربیت فرزندان باشد مورد پذیرش بهتری واقع خواهد شد.

با توجه به اینکه سنین کودکی سنین در معرض تغییرات شدید رشد و تکاملی می‌باشد و مادران بسیاری دانش و آگاهی لازم جهت مقابله با موقعیت‌های مختلف مراقبتی و تربیتی کودکان را ندارند نیاز است از روش‌های بسیار مناسب و مؤثر بهره گیرند. آموزش والدین یکی از عملی‌ترین راهبردهای مداخله‌ای برای کاهش تنیدگی والدین و افزایش رضایت از زندگی آنها است. آموزش مدیریت صحیح خانواده به نسبت انواع روان‌درمانی مبتنی بر خانواده برتری دارد (۱۳).

بنا بر اهمیت بنیان خانواده در راستای آموزش و پرورش نسل‌های بعدی و تقویت پایه‌های تربیتی در خانواده و جامعه و همچنین ضرورت یادگیری سبک‌های فرزندپروری در راستای ارتقاء خود اثربخشی، مطالعه حاضر با هدف بررسی روش‌های رایج آموزش به مادران جهت تعلیم و تربیت کودکان صورت گرفته است.

روش کار

در مطالعه مروری حاضر، با جستجو در پایگاه داده‌ای Elsevier, Google Scholar, و انگلیسی، ISI, Iran Medex, Scopus در محدوده سال‌های ۲۰۱۸-۲۰۲۰ استفاده شد. جستجوی مقالات با استفاده از کلیدواژه‌های آموزشی گروهی، فرزندپروری، خود اثربخشی مادر، فرزندپروری مثبت صورت گرفته

بنابراین والدین به علت نزدیک‌ترین سطح ارتباطی کودک در فرآیند فرزند پروری مهم‌ترین نقش را دارند و در این بین مادر و کیفیت ارتباط مادر با کودک، نقش تعیین‌کنندگی در شکل‌گیری شخصیت کودک و بهداشت روانی وی در بزرگسالی دارد (۶)، بنابراین توانمندی مادران در فرزندپروری و ادراک ایشان از توانایی‌های خویش از ارزش زیادی برخوردار است زیرا مادرانی که خود را در انجام وظایف مادرانه‌شان توانمند ارزیابی می‌کنند در مقایسه با مادرانی که چنین احساسی ندارند، موفقیت بیشتری را تجربه می‌کنند سبک مقتدرانه فرزندپروری و ارتباطات گرم را بهتر از سایرین می‌پذیرند (۷)، به واقع مادران دارای باورهای مؤثر خود اثربخشی توانمند تلقی می‌گردد.

خود اثربخشی^۱ اعتقاد یک فرد مبنی بر اینکه می‌تواند به نحو موفقیت‌آمیزی عمل نموده تا پیامدها و نتایج دلخواه و مورد انتظار برسد، تعریف نموده است (۸). بنابراین به کارگیری سبک فرزندپروری مؤثر در کودکان منجر به اثربخشی مؤثر می‌گردد، یکی از مداخلات مؤثر بر شیوه‌ی فرزند پروری و ارتباط والدین با فرزندان، برنامه فرزندپروری مثبت^۲ است که توسط ساندرس^۳ و همکارانش برنامه‌ریزی شده و گسترش یافته است این روش فرزندپروری به واقع نوعی روش تربیتی مؤثر است که از فرزندپروری ناپایدار جلوگیری می‌کند (۹-۱۰).

برای توانمندسازی والدین خصوصاً مادران و ایجاد باورهای صحیح خود اثربخشی در آنان بایستی از سبک‌های فرزندپروری بهره برد که البته روش‌های مختلفی جهت آموزش فرزندپروری به والدین وجود دارد یکی از این روش‌ها آموزش گروهی^۴ یا جمعی است، روشی رایج و معمول است زیرا آموزش گروهی منجر به افزایش سطح سازگاری اجتماعی می‌گردد و به واقع آموزش گروهی شرایطی را فراهم می‌آورد که منجر به بالا رفتن اعتماد به نفس، کاهش افسردگی و افزایش سطح

1. Self-Efficacy

2. Positive Parenting Program

3. Sanders

4. Social adjustment

مطالعه خدابخشی و همکاران نیز نتیجه یکسانی با مطالعه اسدی داشته است (۲۰-۱۶).

مطالعه اصلانی و همکاران در پژوهشی به بررسی اثربخشی آموزش برنامه والدگری مثبت بر کیفیت تعامل والد-کودک پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که برنامه آموزش والدگری مثبت سبب بهبود تعامل مادر با کودک شده است (۲۱). مطالعه طلائی نیز نتیجه یکسانی با مطالعه اصلانی داشته است (۲۲).

مطالعه جلالی و همکاران با عنوان تأثیر آموزش برنامه فرزندپروری مثبت بر کاهش اختلالات برونی‌سازی شده در کودکان ۷-۱۰ ساله به این نتیجه دست یافتند که آموزش برنامه فرزندپروری مثبت سبب کاهش اختلالات برونی‌سازی شده در کودکان مبتلا می‌شود (۲۳).

خیریه و همکاران در پژوهشی اثربخشی روش آموزش فرزندپروری مثبت بر کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله‌ای را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش مشخص کرد، آموزش فرزندپروری مثبت به والدین کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله‌ای به‌رغم تفاوت‌های فرهنگی همانند جوامع غربی نتایج مثبت دارد (۲۴).

جلالی و همکاران در پژوهشی اثربخشی آموزش برنامه فرزندپروری مثبت بر سلامت روان‌شناختی مادران کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله‌ای را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان داد، نمره کلی سلامت روانی و نیز نمره‌ی زیر مقیاس‌های نشانه‌های جسمانی، اضطراب و بی‌خوابی و افسردگی مادران گروه آزمایش پس از پایان جلسات آموزش برنامه فرزندپروری مثبت، با توجه به تغییرات پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون، کاهش یافته است. این نتایج بیان می‌کنند که آموزش برنامه فرزندپروری مثبت، سلامت روان‌شناختی مادران کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله‌ای را افزایش می‌دهد (۲۵).

است. فرآیند انتخاب مقالات بر اساس این راهبرد انجام شد: در انتهای جستجو، تعداد ۱۴۵ مقاله به دست آمد و از بین ۸۰ مقاله پس از غربالگری عنوان و چکیده، ۳۲ مقاله پس از مطالعه چکیده و ۴۸ مقاله پس از بررسی متن کامل مقالات کنار گذاشته شدند و در نهایت ۳۷ مقاله واجد معیارهای ورود به مطالعه شناخته شد.

یافته‌ها

با توجه به اینکه مطالعات اندکی در راستای تأثیرگذاری برنامه آموزش گروهی فرزندپروری مثبت با رویکرد ایجاد باور خوداثربخشی صورت گرفته است اما می‌توان با تحلیل موضوعات و مقالات مرتبط و نزدیک اقدام به تحلیل محتوایی پرداخت. برخی از مقالاتی که بر تأثیرگذاری و تأثیرپذیری فرزندپروری مثبت با هریک از روش‌های رایج و معمول بر مادران در ذیل آورده شده است؛

الف: اثربخشی آموزش گروهی فرزندپروری مثبت

بهره‌گیری از آموزش گروهی فرزندپروری مثبت بر کیفیت تعامل والدین کودکان تأثیر مستقیمی دارد که برخی از مطالعات مختلف بر این نتیجه اهتمام ورزیده‌اند؛ مطالعه اسدی و همکاران نشان داد که اثربخشی آموزش گروهی فرزندپروری مثبت به مادران بر کاهش نشانه‌های اختلال نقص توجه بیش‌فعالی تأثیرگذار داشته است. بنابراین برنامه فرزندپروری مثبت رویکردی مناسب برای کاهش نشانه‌های اختلال نقص توجه بیش‌فعالی است (۱۴). مطالعه رفاهی و همکاران با عنوان پیش‌بینی سبک‌های فرزندپروری مادران براساس طرزحوازه‌های اولیه و سبک‌های دل‌بستگی آنان نشان داده است که سبک‌های فرزندپروری مادران، متأثر از طرزحوازه‌های اولیه و سبک‌های دل‌بستگی آنان است (۱۵).

مطالعه علی‌اکبری دهکردی و همکاران در شهر کرج، مطالعه عابدی، دو مطالعه سادات جعفری و همکاران و

درتزک^۹ و همکاران در پژوهشی به بررسی اثربخشی بالینی برنامه‌های فرزندپروری متفاوت بر کودکان دارای مشکلات سلوک پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد، برنامه‌های فرزندپروری مثبت تأثیر مثبتی بر روی مشکلات رفتاری کودکان و وضعیت سلامت روان والدین دارد (۳۰). بودن^{۱۰} در پژوهش خود با عنوان تأثیر برنامه فرزندپروری مثبت در بهبود فرزندپروری و رفتار کودک: در مقایسه با دو درمان دیگر به این نتیجه دست یافتند که برنامه آموزش فرزندپروری مثبت در کاهش استرس فرزندپروری مؤثر می‌باشد (۳۱).

مطالعه علی‌اکبری و همکاران (۳۲) و مطالعه روشن‌بین و همکاران (۳۳) نیز نشان دادند که به‌کارگیری سبک فرزندپروری منجر به کاهش تنیدگی مادران و بهبود روابط والد-کودک می‌گردد.

ب: خوداثربخشی مادران

ایجاد باور خوداثربخشی در والدین منجر به ارتقاء اعتمادبه‌نفس و کاهش تنیدگی والدین خصوصاً مادران در تربیت فرزندان می‌باشد که مطالعات ذیل بر رویکرد تأثیرگذار خودباوری اشاره می‌کنند؛

سرابی جماب و همکاران در پژوهش خود با عنوان تأثیر آموزش والدین بر خودکارآمدی مادران کودکان مبتلا به درخودماندگی به این نتیجه دست یافتند که آموزش مادران موجب افزایش معنادار خودکارآمدی آن‌ها در دوره پس‌آزمون و پیگیری نشد (۳۴).

در پژوهش میکلوسی^{۱۱} با عنوان بررسی رابطه باورهای خوداثربخشی والدین با اضطراب با نقش تعدیل‌گری سبک‌های تنظیم شناختی هیجان والدین بعد از عمل جراحی فرزندان دو مدل را پیشنهاد کرد. نتایج مطالعه از مدل میانجی‌گری حمایت کرد، درحالی‌که از مدل تعدیل‌تر حمایت نکرد. براساس یافته‌ها، سبک‌های ناسازگار تنظیم شناختی هیجان در رابطه با باورهای خوداثربخشی هیجان در رابطه با باورهای خوداثربخشی

تلگن^۵ و همکاران در پژوهشی با عنوان سنجش کنترل‌شده تصادفی اثرات مراقبت اولیه در والدین کودکان دچار اختلالات طیف اوتیسم^۶، نشان دادند آموزش برنامه فرزندپروری مثبت بر مشکلات رفتاری کودک و شیوه‌های فرزندپروری والدین کودکان طیف اوتیسم اثربخش می‌باشد (۲۶).

ساندرز و همکاران در پژوهشی فراتحلیلی با عنوان برنامه فرزندپروری مثبت: دیدگاه سیستمی و فراتحلیلی نظام چندسطحی حمایت فرزندپروری به بررسی نظام‌دار و فراتحلیلی ۱۱۶ پژوهش درباره نظام چند سطحی برنامه‌های فرزندپروری مثبت در طی ۳۳ سال گذشته پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد، این برنامه در بهبود مهارت‌های اجتماعی، هیجانی و رفتاری کودکان؛ رضایتمندی والدینی و خودکارآمدی مانند شادکامی والدینی و کاهش تعارض بین آن‌ها؛ سازگاری والدینی، ارتباط والدین و مشاهده مستقل رفتارهای مطلوب و نامطلوب کودک تأثیر قابل‌توجهی داشت. علاوه بر این، نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که برنامه‌های چند سطحی فرزندپروری مثبت در سراسر دنیا از حمایت تجربی بالایی برخوردار است و به‌طورکلی بهزیستی کودک، والدین و خانواده را افزایش می‌دهد (۲۷).

اسپیجکرز^۷ و همکاران در پژوهش خود با عنوان اثربخشی برنامه فرزندپروری بر زمینه سلامت عمومی، اثربخشی برنامه فرزندپروری را در ارتقای رضایت و کارآمدی و صلاحیت والدین، هم‌چنین کاهش مشکلات عاطفی و رفتاری کودکان نشان دادند (۲۸).

هاهلوگ^۸ در پژوهشی با عنوان نتیجه بلندمدت سنجش پیشگیری همگانی کنترل‌شده تصادفی از طریق برنامه فرزندپروری مثبت: ارزش تلاش کردن دارد؟ به این نتایج دست یافتند که برنامه فرزندپروری مثبت در کاهش استرس والدگی و مشکلات رفتاری کودکان مؤثر است (۲۹).

5. Tellegen

6. Autism Spectrum Disorders

7. Spijkers

8. Hahlweg

9. Dretzke

10. Bodenmanna

11. Miklósi

دهقان منشادی و همکاران در پژوهشی با عنوان اثربخشی آموزش مهارت‌های فرزندپروری مثبت بر خودکارآمدی والدگری و مشکلات رفتاری کودکان در زنان سرپرست خانوار شهر یزد به این نتیجه دست یافتند که آموزش مهارت‌های فرزندپروری مثبت بر خودکارآمدی والدگری زنان سرپرست خانوار تأثیر دارد. هم‌چنین یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد آموزش مهارت‌های فرزندپروری مثبت بر مشکلات رفتاری کودکان تأثیر ندارد (۴۵).

طالعی و همکاران در پژوهش خود، اثربخشی آموزش برنامه فرزندپروری مثبت بر خوداثربندی والدینی مادران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این پژوهش نشان داد که میانگین نمرات در دو گروه آزمایش و گواه بعد از برنامه آموزش فرزندپروری مثبت دارای تفاوت معناداری در سطح $p < 0/05$ است و در واقع مداخله توانسته بود از طریق تقویت رفتارهای مثبت کودکان به وسیله‌ی مادر، الگوسازی والدگری مناسب، تلفیق دانش و توانایی مادران، ایجاد تعاملات مؤثر والد-کودک و فراهم آوردن حمایت اجتماعی، سطح خوداثربندی والدینی مادران را ارتقا بخشد (۲۲).

مورواسکا^{۱۳} و همکاران در پژوهش خود با عنوان به‌کارگیری اطلاعات بررسی همه‌گیرشناختی عوامل موردسنجشی که مشارکت در برنامه‌های آموزش والدین را تحت تأثیر قرار می‌دهند، به این نتایج دست یافتند که فرزندپروری مثبت شواهد کارآمدی هم به‌عنوان روش درمانی برای جمعیت‌های بالینی و هم سطوح مداخله پیشگیری دارد و سبب کاهش چشمگیری در مشکلات رفتاری کودکان به‌طور پایدار می‌شود، هم‌چنین به پیامدهای والدگری مثل کاهش سبک‌های والدگری آشفته، افزایش کارآمدی والدگری و کاهش استرس آنان منجر می‌گردد (۴۶).

لویی و همکاران^{۱۴} در پژوهشی با عنوان نشانه‌های اختلال بیش‌فعالی / نقص توجه و خود گزارشی‌های فرزندپروری

والدین و اضطراب نقش میانجی‌گر را بازی می‌کنند. هم‌چنین سطوح بالای باورهای خوداثربخشی فقط زمانی سطوح پایین اضطراب را پیش‌بینی می‌کند که استفاده از استراتژی‌های ناسازگار تنظیم شناختی هیجان کم باشد (۹). پژوهش میکلسی^{۱۲} نشان داده است که باورهای خوداثربخشی والدین ممکن است در برخی از نمونه‌ها از اضطراب والدین جلوگیری کنند یا موجب کاهش آن شوند (۳۵).

ضمن اینکه یافته‌های موری در سال ۲۰۱۰ (۳۶)، خیر و همکاران در سال ۱۳۸۷ (۳۷)، هانسدویتر و آلدیک در سال ۲۰۰۷ (۳۸)، کاشان و رابرتز در سال ۲۰۰۴ (۳۹)، موریس در سال ۲۰۰۲ (۴۰)، ماتسو و همکاران در سال ۱۹۹۸ (۴۱) و ویلر و همکاران در سال ۱۹۸۲ (۴۲) نشان داد که با افزایش خوداثربخشی، اضطراب اجتماعی کاهش می‌یابد به واقع هرچه عقاید و انتظارات فرد از خود مثبت‌تر باشد، اضطراب اجتماعی که تجربه می‌کند، کمتر خواهد بود (۴۳).

الف: آموزش گروهی فرزندپروری مثبت و خوداثربخشی مادران

مطالعه پاکزاد و همکاران که به بررسی اثربخشی آموزش مادران براساس مدل فرزندپروری مثبت بر میزان علائم اختلالات رفتاری دانش‌آموزان ناشنوا پرداخته است. نشان داد که آموزش مادران براساس مدل فرزندپروری مثبت بر کاهش اختلالات رفتاری کودک ناشنوی آن‌ها تأثیر دارد و بنابراین می‌تواند به‌عنوان یک روش مداخله‌ای مؤثر به کار گرفته شود (۴۴). نتایج مطالعه موللی و همکاران نیز در ارتباط نزدیک با مطالعه پاکزاد نشان داد که برنامه فرزندپروری بر کاهش نشانه‌های جسمانی، اضطراب، بدکارکردی اجتماعی و افسردگی مادران آسیب‌دیده شنوایی و افزایش سلامت روانی آن‌ها تأثیر معنادار داشته است. همین‌طور مطالعه علی‌اکبری نیز به همین نتایج دست یافته است (۳۲).

¹³. Morawska

¹⁴. Lui

¹². Miklósi

اجتماعی - عاطفی از مادر، موقعیت خانه و تصور مادر از خلق و خوی کودک خود هست (۵، ۵۱-۵۰)، از طرف دیگر از میان اعضای خانواده، مادر اولین کسی است که نوزاد با او رابطه برقرار می‌کند لذا مهم‌ترین نقش را در پرورش ویژگی‌های روانی و عاطفی کودک به عهده دارد و کانون سلامتی یا بیماری محسوب می‌گردد (۵۲). به کارگیری روش‌هایی که بتوان مادران را در راستای نحوه نگهداری، مراقبت و تربیت کودکانشان آموزش داد کمک شایانی به بهبود، تقویت و ارتقاء ارتباط مادر-کودک خواهد شد. لازمه ایجاد و تقویت ارتباط مادر-کودک توانمند کردن مادران در فرزندپروری است. توانمند کردن مادران منجر به اثربخشی کارا در ارتباطات بین اعضای خانواده خصوصاً با کودکان خواهد شد. تقویت توانایی‌های فردی، اجتماعی مادر و تزریق دانش لازم به آنان می‌تواند بر رویکرد تربیتی تأثیر چشمگیری گذارد و به تبع آن منجر به تقویت ارتباط مادر در سال‌های زندگی فرزند همانند نوجوانی، جوانی و میان‌سالی خواهد شد. بنابراین مداخله آموزشی با رویکرد به کارگیری برنامه گروهی فرزندپروری مثبت منجر به کاهش تنیدگی والدین در روابط با کودک و ایجاد ارتقا تعامل مؤثر و پایدار بین آنان می‌گردد.

مهارت فرزند پروری مثبت منجر به، تقویت مهارت تربیت کودک، افزایش اعتماد به نفس مادر، کاهش اضطراب والد و کودک، کاهش افسردگی مادران، تقلیل اختلاف نظر والدین، توانمند ساز کردن کودک، بهبود روابط والد و کودک، تقویت ارتباط مادر و کودک، کاهش سردرگمی نقش، ایجاد و تقویت روابط گرم و صمیمی بین اعضای خانواده، کاهش مشکلات رفتاری در فرزندان، کاهش تعارضات خانوادگی، افزایش احساس کفایت والدین، ارتقا یادگیری اجتماعی، کاهش شدت تنیدگی والدین و ... می‌گردد.

به علت اهمیت همبستگی والدین خصوصاً مادران در راستای تربیت فرزند به شکل مطلوب و مؤثر بایستی آمیختگی فشارهای روحی - روانی (مانند کار، تحصیل، شغل و ...) عدم آگاهی مادران، عدم دریافت آموزش‌های

مثبت دریافتند آموزش فرزندپروری مثبت بر تخفیف قابل توجه علائم بیش فعالی در کودکان سنین دبستان اثر گذار می‌باشد (۴۷).

مطالعه ناظمیان و همکاران که با هدف اثربخشی آموزش گروهی فرزندپروری مثبت با توجه به فرهنگ ایرانی بر پیشرفت تحصیلی و بهبود ارتباط مادر-کودک صورت گرفته نشان داد که رویکرد آموزش برنامه فرزندپروری مثبت با توجه به فرهنگ ایرانی موجب بهبود ارتباط مادر-کودک و کاهش تعارضات مادران با کودکان می‌گردد (۴۸).

مطالعه صادق خانی و همکاران، باهدف بررسی تأثیر شیوه‌های فرزندپروری مادران بر ابتلای دانش آموزان پسر دوره ابتدائی به اختلال لجبازی نافرمانی بوده است. یافته‌ها نشان داد که بین شیوه‌های فرزندپروری مادران گروه‌های پژوهش در الگوهای تربیتی مقتدرانه، مستبدانه و سهل‌گیرانه تفاوت معنی‌داری وجود داشته است. مادران کودکان با اختلال لجبازی نافرمانی نسبت به مادران کودکان عادی بیشتر از شیوهی فرزندپروری مستبدانه و سهل‌گیرانه و کمتر از شیوهی فرزندپروری مقتدرانه استفاده می‌کنند (۴۹).

با توجه به یافته‌های مطالعه، باورهای خوداثربخشی والدین خصوصاً مادران از یک طرف و بهره‌گیری از سبک فرزندپروری مثبت و مؤثر از طرف دیگر منجر به استحکام عاطفی خانواده و بهبود روابط خانوادگی خواهد شد. بنابراین با استفاده از روش‌های مختلف سبک فرزندپروری رویکرد والدین و فرزندان به شدت تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

بحث و نتیجه گیری

براساس مطالعاتی که توسط روان‌پزشکان کودک و نوجوان انجام شده است، مشخص گردیده که علت اثر اختلالات عاطفی کودک به دلیل محرومیت از مادر یا اختلال در نحوه تعامل مادر - کودک است. باید توجه داشت که الگوی ارتباط مادر - کودک نیز خود متأثر از خصوصیات اخلاقی مادر، سن و تحصیلات مادر، حمایت

انتظار می‌رود سیاست‌گذاران حوزه تعلیم و تربیت، نظام سلامت گام‌های مؤثری در آموزش خانواده‌ها بردارند. زیرا والدین اولین، نزدیک‌ترین سطح ارتباطی کودک می‌باشد و فراهم‌سازی بستر لازم جهت ایجاد و تقویت ارتباط مؤثر در طولانی‌مدت اثر مثبت خواهد داشت. البته هیچ‌یک از سازمان‌ها، ارگان‌ها از مقوله تربیت کودک مجزا نمی‌باشند زیرا همانند حلقه‌های زنجیری به هم پیوسته و مرتبط می‌باشند. بنابراین بسیج همگانی در راستای آموزش فرزندپروری مثبت منجر به تقویت قوای فردی، خانوادگی و اجتماعی خواهد شد.

آموزش مادران، تولید بسته‌های تحول فرزندپروری، ارائه رایگان آموزشی به مادران، آموزش به مادران شاغل و خانه‌دار، درج برنامه فرزندپروری در مهدکودک‌ها، پیش‌دبستانی‌ها، دبستان‌ها، آموزش مربیان کودکان، آموزش پدران، ایجاد قوانین و منشور تربیتی و اخلاقی، حمایت از خانواده‌ها در راستای دریافت آموزش، پرورش متخصصان و کارشناسان امر تربیتی حمایت پدر از مادر و کودک و ... یکی از روش‌های در دسترس و اثرگذار می‌باشد گرچه برخی از روش‌ها در طولانی‌مدت اثرگذار می‌باشد اما برای بسترسازی خانواده‌ها و جامعه نیازمند شروع هر چه زودتر می‌باشد.

در دسترس مؤثر تربیتی، در برخی از موارد منجر به آسیب‌های جدی تربیتی در خانواده می‌گردد که در طولانی‌مدت اثرات مخرب فردی، خانوادگی و اجتماعی به بار خواهد آورد. بنابراین ارائه انواع روش‌های آموزشی برای بهره‌گیری والدین خصوصاً مادران (فردی، تحصیلات مادر، طبقه اجتماعی، بومی و غیربومی، سالم یا بیمار و ...) در راستای تربیت کودکان اولویت مهم تربیتی است گاهی حتی نیاز نیست از روش‌های کلاسیک، سخت و ... استفاده نمود صرفاً ضرورت در اختیار نهادن دانش لازم به مادران جهت بهبود روند تربیتی گاهی حتی از هزینه‌های هنگفت بسترسازی آموزشی اولویت دارد. یکی از روش‌های رایج مرسوم و اثرگذار آموزش فرزندپروری در مادران آموزش گروهی و تیمی است. آموزش گروهی منجر به توانمندسازی مادران می‌گردد. ارتقا و افزایش قدرت روحی - روانی مادران در جامعه منجر به افزایش قدرت خانواده می‌گردد و با توجه به اینکه مادران نقش مهمی در سازه‌های خانواده و اقتدار جامعه دارند تقویت قدرت آنان رویکرد مهم اجتماعی تلقی می‌گردد. این خود منجر به تقویت و تداوم ارتباط کودک، والدین خواهد شد.

بنابراین به‌کارگیری آموزش برنامه گروهی فرزندپروری مثبت برای مادران و حتی والدین توصیه می‌شود.

References

- Hosseini Nasab S.D, Ahmadian F, Ravanbakhsh M.H. Studying the relationship between parenting styles and self-efficacy and mental health of students. Educational and Psychological Studies. 2008;9(37):1-21.
- Baumrind D. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. The Journal of Early Adolescence. 1991;11(1):56-95.
- Hollenstein T, Granic I, Stoolmiller M, Snyder J. Rigidity in parent-child interactions and the development of externalizing and internalizing behavior in early childhood. Journal of abnormal child psychology. 2004;32(6):595-607.
- Anbari Kh, Mahdavian A, Nadri S. The predictors of mother-child relation models in people who referred to Shahid Madani Hospital of Khorramabad city in 2011-12. . Sci J Lorestan Univ Med Sci. 2013;15:13-22.
- Stallard P. Early maladaptive schemas in children: Stability and differences between a community and a clinic referred sample. Clinical Psychology & Psychotherapy. 2007;14(1):10-18.
- Messmer PR, Rodriguez S, Adams J, Wells-Gentry J, Washburn K, Zabaleta I, et al. Effect of kangaroo care on sleep time for neonates. Pediatric nursing. 1997;23(4):408-415.
- Finlayson TL, Siefert K, Ismail AI, Sohn W. Maternal self-efficacy and 1-5-year-old children's brushing habits.

- Community dentistry and oral epidemiology. 2007;35(4):272-281.
8. Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*. 1977;84(2):191.
  9. Sanders MR. Triple P-Positive Parenting Program: Towards an empirically validated multilevel parenting and family support strategy for the prevention of behavior and emotional problems in children. *Clinical child and family psychology review*. 1999;2(2):71-90.
  10. Khademi M, Ayatmehr F, Khosravan Mehr N, Razjooyan K, Davari Ashtiani R, Arabgol F. Evaluation of the Effects of Positive Parenting Program on Symptoms of Preschool Children With Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Practice in Clinical Psychology*. 2019;7(1):11-20.
  11. Kahn S, Plakon E.M. Increasing of self esteem. *Canadian journal of psychology*. 1989;37:125-128.
  12. Mazaheri A, Gardener E, Vafathizadeh M. The Effect of Group Self-Esteem Training on Students' Social Adjustment. *Daneshvar raftar*. 2006;13(16):49-56.
  13. Hajigholami Yazdi A, Alagheband M. Effectiveness of Parental Skills Training on Worry, Anxiety and Self-Efficacy Beliefs of Single-Child and Multi-Child Parents *Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences*. 2013;21(2):136-147.
  14. Assadi Gandomani R, Nesayan A, Faridi R. Effect of Positive Parenting Training in Mothers of Children with Attention Deficit Hyperactivity on Reducing Symptoms of ADHD. *Middle Eastern Journal of Disability Studies*. 2017;7(0):90-95.
  15. Refahi ZH, Taheri M. Predicting mothers' parenting styles based on their early schemas and attachment styles. *Journal of Women and Society*. 2019;10(37):145-174.
  16. Aliakbari Dehkordi M, Alipour A, Esmaeilzadeh Kiabani M, Mohtashami T. Effectiveness of Positive Parenting Program on Mothers' Stress with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder Children. *Journal of Exceptional Children*. 2014;13(4):23-32.
  17. Abedi Shapur Abadi S, Pourmohammadrezai Tajrishi M, Mohammadkhani P, Farzi M. Effectiveness of Positive Parenting Program on Mother-child relationship with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder Children *Clinical Psychology & Psychotherapy*. 2012;4(3):63-73.
  18. Sadat Jafari B, Fathi Ashtiani A, Tahmaseyan K. Effectiveness of Positive Parenting Program on with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder Children *Counseling and therapist culture*. 2011;2(7):123-138.
  19. Sadat Jafari B, Mosavi R, Fathi Ashtiani A, KHoshabi K. The Effectiveness of Positive Parenting Program on the Mental Health of Mothers with Children Suffering from Attention Deficit/Hyperactivity Disorder *Family Research*. 2011;6(4):497-510.
  20. KhodaBakhshi kholaii A, Shahi A, Navidian A, Mosalenezhad L. The Effectiveness of Teaching Positive Parenting Program for Mothers of Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) in Reducing Oversized Baby Problems. *Magazine Principles of Mental Health*. 2015;17(3):43-137.
  21. Aslani KH, Varasteh M, Amanelahi A. Effectiveness of positive parenting program training on parent-child interaction quality. *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy*. 2016;1(28):183-201.
  22. Talei A, Tahmasian K, Vafai N. Effectiveness of positive parenting program training on mothers' parental self-efficacy. *J Fam Res*. 2011;7(3):311-323.
  23. Jalali M, Pourahmadi E, Babapour J, Ashaeiri MR. The Effects of the Triple P-positive Parenting Program on 7-10 Years Old Children with Externalized Behaviour Problems. *Journal of Psychology, Tabriz*. 2009;4(13).
  24. Kheirie M, Shaeiri M.R, Azad Fallah P, Rasulzade Tabatabaei K. Effect of the triple P-positive parenting program on children with oppositional defiant disorder *Journal of Behavioral Sciences* 2009;3(1):53-58.
  25. Jalali M, Shaeiri MR, tahmasian K, Pourahmadi E. Effect of positive parenting education on reducing the symptoms of children with coping disorder. *Daneshvar (Raftar) Shahed University* 2009;16(34):29-38.
  26. Tellegen CL, Sanders MR. A randomized controlled trial evaluating a brief parenting program with children with autism spectrum disorders. *Journal*

- of Consulting and Clinical Psychology. 2014;82(6):1193.
27. Sanders MR, Kirby JN, Tellegen CL, Day JJ. The Triple P-Positive Parenting Program: A systematic review and meta-analysis of a multi-level system of parenting support. *Clinical psychology review*. 2014;34(4):337-357.
  28. Spijkers W, Jansen DE, de Meer G, Reijneveld SA. Effectiveness of a parenting programme in a public health setting: a randomised controlled trial of the positive parenting programme (Triple P) level 3 versus care as usual provided by the preventive child healthcare (PCH). *BMC Public Health*. 2010;10(1):131.
  29. Hahlweg K, Heinrichs N, Kuschel A, Bertram H, Naumann S. Long-term outcome of a randomized controlled universal prevention trial through a positive parenting program: is it worth the effort? *Child and adolescent psychiatry and mental health*. 2010;4(1):14.
  30. Dretzke J, Davenport C, Frew E, Barlow J, Stewart-Brown S, Bayliss S, et al. The clinical effectiveness of different parenting programmes for children with conduct problems: a systematic review of randomised controlled trials. *Child and adolescent psychiatry and mental health*. 2009;3(1):7.
  31. Bodenmann G, Cina A, Ledermann T, Sanders MR. The efficacy of the Triple P-Positive Parenting Program in improving parenting and child behavior: A comparison with two other treatment conditions. *Behaviour research and therapy*. 2008;46(4):411-427.
  32. Aliakbari Dehkordi M, Kakojuibari A.A, Mohtashami T, Yekdelehpour N. The effect of positive parenting program on parenting stress of mothers with impaired hearing children. *Bimonthly Audiology-Tehran University of Medical Sciences*. 2015;23(6):66-75.
  33. Rooshanbin M, Poorehtemad H.R, KHoshabi K. The Effect of Positive Parenting Program on Maternal Parenting in Mothers of Children aged 4-10 years with Hyperactivity Disorder / Attention Deficit. *Khanevadeh paghohii*. 2007;3(10):555-572.
  34. Sarabi Jamab M, HassanAbadi H, Mashhadi A, Asgharinekah M. The effectiveness of parent training on self-efficacy of mothers of children with autism *Journal of Fundamentals of Mental Health*. 2011;13(1(49)):84-93.
  35. Miklósi M, Szabó M, Martos T, Galambosi E, Perczel Forintos D. Cognitive emotion regulation strategies moderate the effect of parenting self-efficacy beliefs on parents' anxiety following their child's surgery. *Journal of pediatric psychology*. 2013;38(4):462-471.
  36. Moree BN. The relationship among self-efficacy, negative self-statements, and social anxiety in children: a mediation. 2010.
  37. Khayyer M, Ostovar S, Latifian M, Taghavi MR, Samani S. The Study of Mediating Effects of Self-Focused Attention and Social Self-Efficacy on Links between Social Anxiety and Judgment Biases. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2008;14(1):24-32.
  38. Hannesdottir DK, Ollendick TH. The role of emotion regulation in the treatment of child anxiety disorders. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2007;10(3):275-293.
  39. Kashdan TB, Roberts JE. Social anxiety's impact on affect, curiosity, and social self-efficacy during a high self-focus social threat situation. *Cognitive Therapy and Research*. 2004;28(1):119-141.
  40. Muris P. Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample. *Personality and individual differences*. 2002;32(2):337-348.
  41. Matsuo N, Arai K. Relationship among social anxiousness, public self-consciousness and social self-efficacy in children. *Japanese Journal of Educational Psychology*. 1998;46(1):21-30.
  42. Wheeler VA, Ladd GW. Assessment of children's self-efficacy for social interactions with peers. *Developmental Psychology*. 1982;18(6):795.
  43. Zargar Shirazi F, Siraj Khorrami N. Self-efficacy and social acceptability with social anxiety in female students. *Journal of Women and Culture*. 2011;2(7):63-78.
  44. Pakzad M, Faramarzi S, Ghamarani A. The effectiveness of mother training based on the model of positive parenting on the rate of behavioral disorders symptoms in deaf students. *Audiology*. 2014;23(4).

45. Manshadi S, Gholamrezay S, Ghaznanfari F. The Effectiveness of Positive Parenting Skills Training on Parental Self-Efficacy and Children's Behavioral Problems in Female-Headed Households in City of Yazd. *Quarterly journal of social work*. 2016;5(2): 20-27.
46. Morawska A, Dyah Ramadewi M, Sanders MR. Using epidemiological survey data to examine factors influencing participation in parent-training programmes. *Journal of Early Childhood Research*. 2014;12(3):264-278.
47. Lui JH, Johnston C, Lee CM, Lee-Flynn SC. Parental ADHD symptoms and self-reports of positive parenting. *Journal of consulting and clinical psychology*. 2013;81(6):988.
48. Nazemian A, Shams zarmehri Z. Effectiveness of triple positive parenting program based on Iranian culture on mother,s academic achievement. *Medical Journal of Mashhad University of Medical Sciences*. 2016;59(2):124-131.
49. Sadegh Khanei A, Ali Akbar Dehkordi M, Kakojiwibari A.S. The effect of maternal child-rearing practices on the prevalence of male primary school students to obesity and obesity disorders in Ilam city. *Quarterly Exceptional Persons*. 2012;3(6):90-114.
50. Van Zyl JD, Cronjé EM, Payze C. Low self-esteem of psychotherapy patients: A qualitative inquiry. *The Qualitative Report*. 2006;11(1):182-208.
51. Rothbaum F, Kakinuma M, Nagaoka R, Azuma H. Attachment and amae: Parent—child closeness in the United States and Japan. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2007;38(4):465-486.
52. Birami M. The Effect of Parenting Skills Training on Mothers of Primary School Boys with Exogenous Disorders on Mental Health and their Educational Methods. *Principles of Mental Health*. 2009;11(2(42)):105-14.